

ISSN 2307-5740

Науковий журнал

3.2013

ВІСНИК

**Хмельницького
національного
університету**

Економічні науки

Том 3

Scientific journal

HERALD

of Khmelnytskyi national university

Economical sciences, 2013, Issue 3, Part 3

Хмельницький 2013

ВІСНИК

Хмельницького національного університету

Затверджений як фахове видання

Постановою президії ВАК України від 16.12.2009 № 1-05/6
(http://vak.org.ua/docs//prof_journals/journal_list/whole.pdf)

Включено у наукометричну базу " Российский индекс научного цитирования" (РИНЦ)
згідно договору № 212-04/2013 від 22.4.2013 р. – http://elibrary.ru/title_about.asp?id=37652

Засновано в липні 1997 р.

Виходить 6 разів на рік

Хмельницький, 2013, № 3, Том 3 (200)

**Засновник і видавець: Хмельницький національний університет
(до 2005 р. — Технологічний університет Поділля, м. Хмельницький)**

Головний редактор	Скиба М. Є. , заслужений працівник народної освіти України, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, д. т. н., професор, ректор Хмельницького національного університету
Заступник головного редактора	Параска Г. Б. , д. т. н., професор, проректор з наукової роботи Хмельницького національного університету
Голова редакційної колегії серії "Економічні науки"	Войнаренко М. П. , заслужений діяч науки і техніки України, д. е. н., професор, академік АЕНУ, МАІ, УАЕК, проректор з науково-педагогічної роботи Хмельницького національного університету
Відповідальний секретар	Гуляєва В. О. , завідувач відділом інтелектуальної власності Хмельницького національного університету

Ч л е н и р е д к о л е г і ї

Економічні науки

д. е. н. Асаул А. М., д. е. н. Благун І. С., д. е. н. Бельтюков Є. А., к. е. н. Бондаренко М. І., д. е. н. Ведерніков М. Д., д. е. н. Геєць В. М., к. т. н. Григорук П. М., д. е. н. Завгородня Т. П., к. т. н. Йохна М. А., к. е. н. Ковальчук С. В., д. е. н. Козак В. С., д. е. н. Кругляк Б. С., д. е. н. Кулинич О. І., д. е. н. Лук'янова В. В., к. е. н. Любохинець Л. С., д. е. н. Мікула Н. А., д. е. н. Микитенко В. В., к. е. н. Михайловська І. М., д. е. н. Нижник В. М., д. е. н. Орлов О. О., д. е. н. Стадник В. В., к. е. н. Тюріна Н. М., к. е. н. Хмелевська А. В., д. е. н. Хрущ Н. А.

Відповідальні за випуск д. е. н., проф. Нижник В. М., к. е. н. Ніколайчук М. В.
Технічний редактор к. т. н. Горященко К. Л.
Редактор-коректор Броженко В. О.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Хмельницького національного університету,
протокол № 11 від 28.08.2013

Адреса редакції: Україна, 29016,
м. Хмельницький, вул. Інститутська, 11,
Хмельницький національний університет
редакція журналу "Вісник Хмельницького національного університету"
☎ (03822) 2-51-08
e-mail: visnyk_khnu@rambler.ru
web: http://library.tup.km.ua/visnyk_tup.htm
<http://visniktup.narod.ru>
<http://vestnik.ho.com.ua>

Зареєстровано Міністерством України у справах преси та інформації.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 9721 від 29 березня 2005 року (перереєстрація)

© Хмельницький національний університет, 2013
© Редакція журналу "Вісник Хмельницького національного університету", 2013

ЗМІСТ**КОНКУРЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИ ТА МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ****В.М. НИЖНИК**МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЗА УМОВ ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ..... 7**О.О. ЗАТЄЙЩИКОВА, Д.О. ТИШЕНКО**ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ ЯК ФАКТОР
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ..... 12**Г.Р. РУДЕНКО**

ОПТИМІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТЕХЕКС-ГАЗ» 15

О.В. КОКОРСЬВАМЕТОДИКА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ
СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ..... 19**І.Б. ГАЛЮК**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ..... 23**І.Л. ДИБАЧ, В.Я. ГАЦУРА, В.В. ІВАТА**РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ..... 28**О.М. НИКОЛЮК**

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ .. 34

М.О. LEVCHENKO

METHODS AND TECHNOLOGIES OF INNOVATIVE PRODUCT OUTPUT ON THE MARKET 39

О.В. РЯБКОВА

СУТНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 43

**РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ****В.М. БУДЗЯК, О.С. БУДЗЯК**

ОПТИМІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО НЕСІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ 47

А.Л. БЕРЖАНІРРОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ ..... 54**М.М. ЗАВЕРАЧ**БІЗНЕС-АНАЛІТИЧНА ПЛАТФОРМА DEDUCTOR ЯК ІНСТРУМЕНТ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ
УКРАЇНСЬКИХ РЕГІОНІВ ..... 57**С.І. КОВАЛЕНКО**

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ ... 63

О.А. ХАРУН, М.А. ГОДЛЕВСЬКАІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОКРАЩАННЯ В СИСТЕМІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ..... 69**Д.С. ТЕРЕХОВ**ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОСТІ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 77

Т.В. СКИБА ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	80
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	
Д.М. ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	85
Л.А. ГРИЦИНА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	88
І.М. ШОРОБУРА, О.О. ДОЛИНСЬКА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НАЙБІЛЬШИХ АГЛОМЕРАЦІЙ УКРАЇНИ	92
Н.М. ЧУПРИНА ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	95
О.В. КРУПА АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ АУТСОРСИНГУ	99
Л.О. ПОДРА АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	104
ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ МОБІЛЬНОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	
М.В. НІКОЛАЙЧУК ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС-ПРОЄКТІВ	108
Є.А. РЕВТЮК ЩОДО ПОЗИЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	113
С.А. МАТЮХ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	117
Г.Б. КРУШНІЦЬКА ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	120
Л.О. КУРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	125
О.П. ПОДРА ОСОБЛИВОСТІ ІНДИКАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ	134
О.А. ОСІЙЧУК ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	138
Л.А. МАЙСТЕР ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ	143

**ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ
У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН**

Н.О. СІМЧЕНКО

СУЧАСНІ КОНЦЕПТИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ 150

Ж.В. ДЕРІЙ

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ 154

І.С. ГРАЩЕНКО, В.В. ХМУРОВА

ТІМБІЛДІНГ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД КОМАНДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ СФЕРИ ПОСЛУГ 160

В.В. КИРИЛЮК

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 166

І.Р. БОДНАРУК

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРАЦІВНИКІВ 171

**ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ
ПЕРЕВАГ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

П.М. ГРИГОРУК

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРИЙНЯТТЯ МАРКЕТИНГОВИХ РІШЕНЬ 176

О.І. ПАЛЬЧУК

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В НОВІТНІЙ ЕКОНОМІЦІ 183

Л.Б. БУШОВСЬКА

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 188

В.М. ЛИСАК

ВИКОРИСТАННЯ ERP-СИСТЕМ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ЗАСТОСУВАННЯ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ 191

С.І. КОНЄВ

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПОДІЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ 196

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

В.І. БОРЕЙКО

СПРИЯТЛИВІСТЬ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ 200

В.Й. БАКАЙ

ІНДИКАТИВНИЙ МОНІТОРИНГ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА 203

Г.В. ДАЦЕНКО

ВНУТРІШНІЙ ТА ЗОВНІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ 207

Н.В. ПРИЛЕПА

ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ 211

М.І. ЮДІНА

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОДУКЦІЇ 215

М.М. ЧУБАР ГЕОГРАФІЧНА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКСПОРТУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ВАЛОВИЙ ДОХІД ВІД ЇХ ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	219
А.В. САВІЦЬКИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	224
К.Л. ТУЖИК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ	227
Н.О. ОКСЕЛЕНКО ІНДИКАТОРИ ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ	232
Г.І. СВИДЛО ПОБУДОВА СИСТЕМИ ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ГРУПИ «УПЕК»	235
Н.П. ГОЛОБРОДСЬКА ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	241
В.С. ЛЕНЬ ЗАДАЧІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОБГРУНТУВАННЯ.....	246

ВНУТРІШНІЙ ТА ЗОВНІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

В статті автор визначає основні складові елементи організації державного фінансового контролю щодо виконання кошторису бюджетної установи. Зроблено аналіз нормативно-правової бази з акцентом на типові порушення в бюджетній сфері та аспекти в напрямку контрольних заходів. Запропоновано запровадження методики періодичного контролю відповідності розпорядників бюджетних коштів.

Ключові слова: бюджетна установа, державний фінансовий контроль, інспектування, ревізія, кошторис, виконання кошторису.

G. DATSENKO

Vinnitsa Institute of Trade and Economic KNTEU

INTERNAL AND EXTERNAL FINANCIAL CONTROL OF IMPLEMENTATION OF ESTIMATE OF BUDGETARY ESTABLISHMENT

Abstract - The aim of the article is research of component elements of organization financial control, analysis of operating normatively-legal base, research of necessity of input of methodology of periodic control of accordance of civil servants.

In the article an author determines basic component elements state financial control of implementation of estimate of budgetary establishment. The analysis of normatively-legal is done base with accenting on typical violations in a budgetary sphere and aspects in direction of control measures.

As realization of budgetary process takes place through the proper public organs and senior officials, with actions or inactivity of which many failings in activity of establishments, consider that expedient would be introduction of method of periodic control, in relation to accordance of higher office workers which provide realization of such process. Introduction of this method and control after his obligatory observance, will allow to define qualification of persons, them official and professional.

Keywords: budgetary establishment, state financial control, inspection, revision, estimate, implementation of estimate.

Вступ. Кожна держава використовує наявні у неї кошти для здійснення бюджетних програм та надання суспільних послуг. Реалізація таких функцій здійснюється через відповідний бюджет, що концентрує в собі кошти та забезпечує їх цілеспрямований розподіл. Відповідно, з метою задоволення потреб суспільства і забезпечення конституційної будови держави, створюються і функціонують бюджетні установи і організації на всіх рівнях господарювання держави.

Для виконання функцій, що визначені типовими положеннями, бюджетні установи отримують кошти із державного чи місцевого бюджетів, відповідно до затвердженого у встановленому порядку кошторису доходів та видатків. Окрім того, що бюджетні установи отримують кошти з загального фонду бюджету на виконання основних завдань, вони також можуть отримувати доходи від здійснення господарської діяльності: надання платних послуг, які називають власними коштами або коштами спеціального фонду. Слід при цьому відмітити, що і кошти загального фонду і кошти спеціального фонду є бюджетними коштами, вони суворо плануються та витрачаються згідно із затвердженими кошторисами.

У зв'язку з цим постає питання щодо необхідності дослідження особливостей здійснення внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю за виконанням кошторису доходів і видатків установ, їх взаємозв'язку.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні, проблеми контролю виконання кошторису, за певними напрямками, знайшли своє відображення у наукових працях багатьох вітчизняних вчених: Котової С.С., Джоги Р.Т., Бутинця Ф.Ф., Левицької С.О. та ін.

Поряд із цим, актуальним залишається питання взаємозв'язку внутрішнього та зовнішнього контролю за виконанням кошторису бюджетної установи, що й зумовлює необхідність його дослідження.

Постановка завдань. Метою статті є дослідження та визначення основних складових елементів організації державного фінансового контролю щодо виконання кошторису бюджетної установи. Здійснити аналіз діючої нормативно-правової бази з акцентуванням на типові порушення в бюджетній сфері та аспекти в напрямку здійснення контрольних заходів. Дослідити необхідність запровадження методики періодичного контролю відповідності розпорядників бюджетних коштів.

Основні результати дослідження. Систематичний контроль за виконанням кошторису, формуванням видатків та цільовим використанням коштів бюджетних установ здійснюють їх працівники: бухгалтери, економісти та працівники фінансових інспекцій. Такий контроль починається вже на етапі складання кошторису і закінчується аналізом його виконання.

Взагалі бюджетний процес та, особливо, процес формування доходів бюджетних установ є складним та багатоступінним, що пояснюється необхідністю здійснення контролю за формуванням показників доходності установ як всередині їх, так і вище стоячими організаціями, з метою забезпечення економного та ефективного витрачання бюджетних коштів.

Організація контролю виконання кошторису бюджетної установи – це сукупність заходів, спрямованих на перевірку доцільності кожної статті кошторису, дотримання встановлених меж асигнувань і

з'ясування причин їх відхилення(при наявності), з метою підтвердження ефективності використання бюджетних коштів [1].

Основу організаційних засад контролю виконання кошторису складають його основні елементи: об'єкти, предмет, суб'єкти, методи, принципи та технологія контролю (рис.1).

Важливим аспектом організаційних засад зовнішнього фінансового контролю виконання кошторису є аналіз змісту наказів, що видавалися в установі стосовно її фінансово-господарської діяльності, зокрема наказів про виплати премій та матеріальної допомоги, встановлення стимулюючих надбавок, оскільки передумовою таких дій, як правило, є завищення показника фонду оплати праці.

Наразі, здійснений аналіз нормативно-правової бази та наявної публічної інформації щодо результатів ревізій, дозволяє зробити висновки, що найбільше типових порушень виявляється при перевірках правильності розрахунків фонду оплати праці та видатків на поточне утримання бюджетної установи. Так, мають місце факти, коли фонд оплати праці, всупереч вимогам постанови Кабміну №228, ґрунтується не на ретельно проведених розрахунках, а на завищених показниках фонду оплати праці, завдяки чому створюється резерв для проведення стимулюючих виплат.

За умови правильного визначення фонду оплати праці та реальної можливості для виплати надбавок і доплат за рахунок економії основного фонду оплати праці, що може бути забезпечено тільки наявністю вакантних посад, у контролера повинно виникнути декілька запитань, які слід проаналізувати:

- або завищено штатну чисельність відносно встановлених нормативів, що є фактом грубого порушення Бюджетного законодавства;
- або бюджетна установа не повністю виконує свої функції, а фінансування з бюджету здійснюється в повному обсязі;
- третій аспект – об'єктивність галузевого нормативного акта щодо нормативів штатів.

Правильність визначення видатків за іншими кодами бюджетної класифікації перевіряється математичним розрахунком. А передумовою такої перевірки є аналіз виконання кошторису за певний звітний період, порівняння фактичних і касових видатків, аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей з розрахунків за певні послуги.

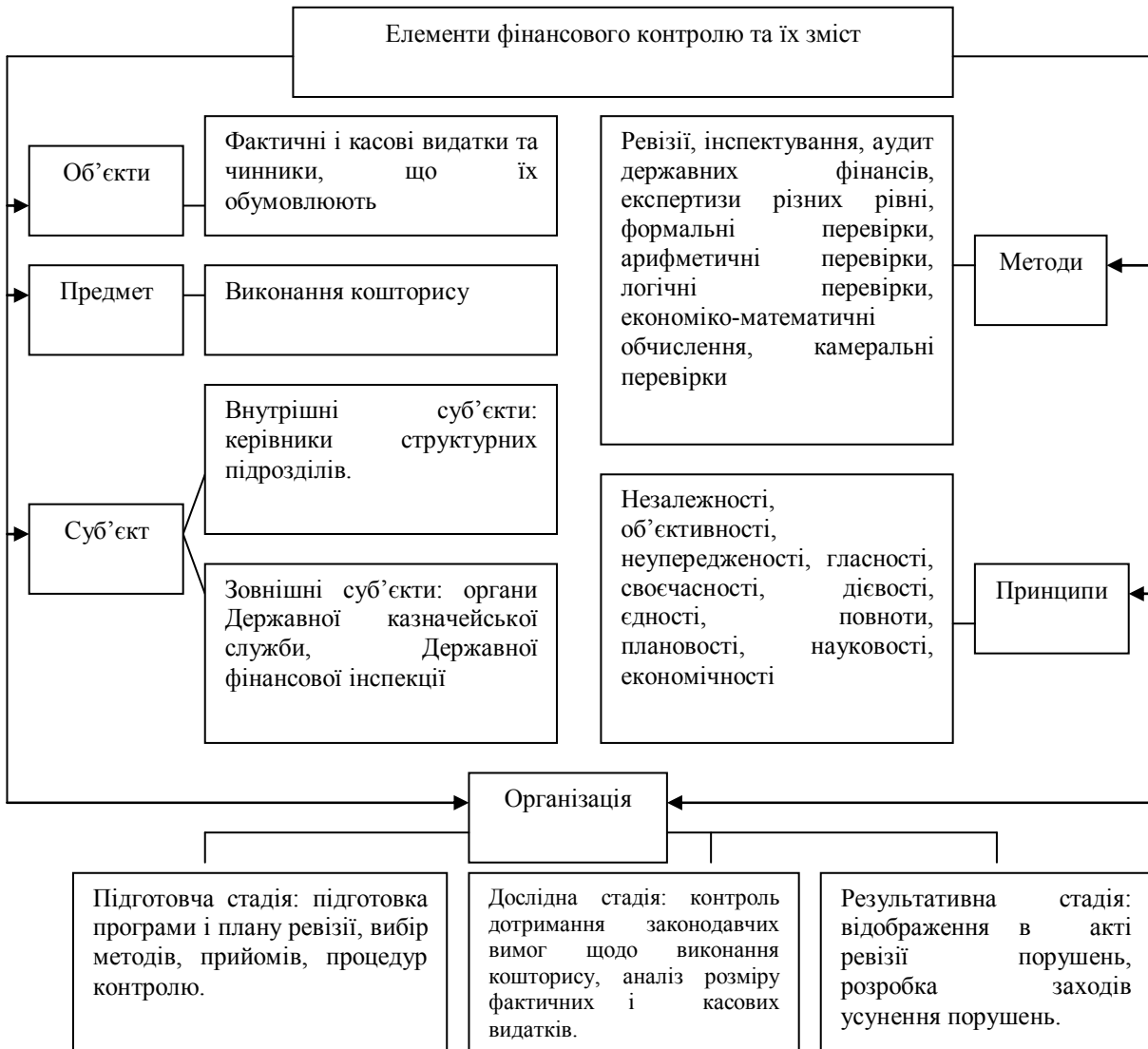

Рис. 1. Основні елементи фінансового контролю виконання кошторису бюджетної установи

Наявна кредиторська заборгованість повинна розглядатись у декількох аспектах:

- чи не було не об'єктивно внесено зміни до кошторису у бік зменшення відповідного коду економічної класифікації на користь іншого, що стало причиною створення кредиторської заборгованості;
- чи об'єктивно розраховано і затверджено показник потреби в асигнуваннях;
- чи забезпечується установою режим економії споживання відповідних ресурсів.

Розрахунок видатків на придбання основних засобів контролюється шляхом перевірки відповідних обґрунтувань потреби, документів, які підтверджують узгодження питань про придбання з вищими за підпорядкуванням органами. При перевірці правильності складання і виконання кошторису важливим є вміння дати правильну оцінку розбіжності між показниками затверджених асигнувань, касовими та фактичними видатками.

Особливої уваги і аналізу потребують власні надходження бюджетних установ, тому що їх формування і використання чітко регламентовано. До таких доходів відносять:

- від послуг на платних умовах, що надаються бюджетними установами згідно з їх функціональними повноваженнями, вони мають постійний характер і плануються у бюджеті;
- надходження бюджетних установ від господарської або виробничої діяльності;
- надходження бюджетних установ від реалізації майна [3].

За першими двома групами необхідно контролювати, чи не планується отримувати доходи від видів діяльності, що не включені до переліків, які затверджуються Кабінетом Міністрів України; чи відповідають заплановані видатки напрямом, передбаченим постановою №659.

Основним нормативним документом, який регулює порядок складання та виконання кошторису є Порядок складання розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.11 р. № 228 (далі – Порядок № 228), яка визначає кошторис бюджетної установи як основний плановий фінансовий документ установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень [4].

Нестабільність в політичній та економічній сферах держави призводить до численних та постійних змін у законодавстві. Тому для проведення якісного державного фінансового контролю виконавцям потрібно постійно слідкувати та досліджувати такі зміни.

Порядок складання, розгляду та затвердження кошторисів доходів і видатків бюджетних установ визначається відповідною постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ».

За відповідною Постановою та визначеним у ній порядком, Міністерство фінансів України (надалі – Мінфін), Міністерство фінансів АРК, місцеві фінансові органи доводять до головних розпорядників (надалі – ГР) відомості про граничні обсяги видатків бюджету на наступний рік, що є підставою для складання проектів кошторисів. ГР, на основі даних вказівок, розробляють і повідомляють розпорядникам нижчого рівня показники, яких вони повинні дотримуватися відповідно до законодавства і які необхідні для правильного визначення видатків бюджету у проектах кошторисів.

За результатами виконаних процедур, ГР розглядають показники проектів кошторисів розпорядників нижчого рівня і складають проекти зведених кошторисів. На їх основі формуються бюджетні запити для вищестоящих органів для включення їх до проектів відповідних бюджетів.

Особливим аспектом є внутрішній контроль, що здійснюється розпорядниками нижчого рівня при визначенні обсягів видатків бюджету, стосовно об'єктивності визначення потреб установ в бюджетних коштах, виходячи з її основних виробничих показників і контингентів. Усі показники, що включаються до проекту кошторису, повинні бути обґрунтовані відповідними розрахунками.

Під час визначення видатків у проектах кошторисів установи повинен забезпечуватися суворий режим економії коштів і матеріальних цінностей. До кошторисів можуть включатися тільки видатки, передбачені законодавством, необхідність яких обумовлена характером діяльності установи.

У двотижневий строк з дня прийняття закону про Державний бюджет України до ГР доводяться лімітні довідки про бюджетні асигнування. Розпорядники нижчого рівня уточнюють проекти кошторисів, складають необхідні документи і подають їх ГР для уточнення показників проектів зведених кошторисів та складання інших зведених документів. Розпорядники свої витрати приводять у відповідність з бюджетними асигнуваннями та іншими показниками, що доведені лімітними довідками.

ГР після одержання лімітних довідок подають вищестоящим органам уточнені проекти зведених кошторисів та інших документів. Мінфін надсилає Державній казначейській службі для реєстрації, обліку та виконання затверджений розпис державного бюджету, яка доводить до ГР витяги з його складових частин, що є підставою для затвердження кошторисів, планів асигнувань та ін.

Зазначені документи відповідних установ підписуються керівником фінансового підрозділу або головним бухгалтером та затверджуються керівником установи, уповноваженої затверджувати такі документи, підпис якого скріплюється гербовою печаткою, із зазначенням дати.

Зважаючи на складність зазначених процедур, багаторівневість та обсяги контрольних робіт, здається, що здійснення зовнішнього незалежного фінансового контролю кошторису, у частині формування

доходів, є недоцільним, оскільки процес складання проекту та затвердження кошторису поєднує внутрішньовідомчий і зовнішній контроль. Але потрібно зважати на наявність людського фактору у бюджетному процесі, неможливість його виключення, та відповідно, уникнення помилок чи шахрайства у даній сфері.

Тому законодавством визначено, що Мінфін, Державна фінансова інспекція (надалі – ДФІ), Міністерство фінансів АРК, місцеві фінансові органи щороку у межах своєї компетенції після прийняття відповідних бюджетів перевіряють правильність складання і затвердження кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів спеціального фонду, планів використання бюджетних коштів та ін.

На даний момент ДФІ спрямовує свою діяльність на виконання курсу схваленої Президентом України програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». За загальними даними про результати контрольно-ревізійної роботи ДФІ за I півріччя 2012 р. встановлено 4137 підприємств, установ і організацій, в яких виявлено фінансові порушення, із них 2338 – бюджетні установи і організації, тобто майже 56,5%.

За результатами перевірок, встановлено також, що 2964 таких підприємств та установ, що недоотримали фінансових ресурсів на загальну суму 479 136,82 тис. грн, у т.ч. за загальним фондом бюджету – 755 об'єктів (25,5%), на суму 68 542,09 тис. грн, із них 27 854,60 тис. грн – кошти державного бюджету. Тобто виявлені порушення свідчать про певні недоліки та прорахунки процесу складання та затвердження кошторисів.

Контроль виконання кошторису, у його видатковій частині, крім внутрішньовідомчого, передбачає здійснення обов'язкових перевірок фінансовими інспекціями, що передбачено наказом ДФІ України від 11.12.2011 р. №90 «Про затвердження Методичних рекомендацій». За вказаними рекомендаціями, обов'язковими при перевірці кошторису бюджетних установ є такі типові питання:

- наявність кошторису, плану асигнувань загального фонду бюджету та інших документів згідно з нормативно-правовими актами щодо касового виконання державного (місцевого) бюджету за видатками, дотримання порядку їх розгляду та затвердження;

- дотримання вимог законодавства щодо формування доходної та видаткової частин кошторису за загальним та спеціальним фондами, в тому числі стосовно: відповідності затверджених в кошторисі сум асигнувань загального фонду бюджету на здійснення видатків; наявності та обґрунтованості розрахунків щодо потреби в бюджетних асигнуваннях загального фонду бюджету на здійснення видатків; дотримання визначених законодавством граничних обсягів витрат на окремі види товарів, а також заходів щодо економного та раціонального використання бюджетних коштів;

- дотримання порядку внесення змін до кошторису;

- стан виконання кошторису, в тому числі відповідність проведених касових видатків затвердженим обсягам асигнувань, відповідність використаних бюджетних коштів їх цільовому призначенню (в розрізі складових витрат та джерел їх фінансування), відповідність обсягів взятих зобов'язань розміру бюджетних асигнувань, затверджених кошторисом.

Проведені перевірки діяльності бюджетних установ і організацій ДФІ за перше півріччя 2012 р. показало також, що в процесі виконання кошторису 2260 таких установ (58,3% від загальної кількості перевірених об'єктів) проводили витрати із порушенням законодавства на загальну суму 686 071,67 тис. грн. 320 бюджетних установ (84,7%) здійснювали нецільові витрати бюджетних коштів, 2239 установ – незаконні витрати коштів (58,7%) на суму 600 241,68 тис. грн.

За січень-червень 2012 р. було перевірено 2778 бюджетних установ і організацій, із них у 2742 (98,7%) було виявлено фінансові порушення: не дотримано фінансові ресурси, здійснені їх незаконні витрати, нецільові витрати, недостачі ресурсів.

За результатами розгляду правоохоронними органами матеріалів контрольних заходів, на 132 посадових осіб складено протоколи про корупцію. Також правоохоронними органами складено 103 протоколи про корупцію за результатами участі працівників ДФІ у якості залучених спеціалістів в перевірках, що проводяться правоохоронними органами.

До адміністративної відповідальності притягнуто майже 12 тис. посадових осіб (внесено адміністративних штрафів на загальну суму понад 2,6 млн грн), до дисциплінарної та матеріальної – майже 4,2 тис. осіб, з них 435 звільнено із займаних посад.

Висновки. Таким чином, бачимо, що вказаними законодавчими актами та рядом інших забезпечено достатню правову базу для реалізації систематичного контролю за виконанням кошторису бюджетних установ.

Але оскільки реалізація бюджетного процесу відбувається через відповідні державні органи та відповідальних працівників, з діями чи бездіяльністю яких пов'язано багато недоліків у діяльності установ, то вважаємо, що доцільним було б запровадження методу періодичного контролю, щодо відповідності вищих службовців, які забезпечують реалізацію такого процесу. Запровадження даного методу та контроль за обов'язковим його дотриманням, дозволить визначити кваліфікацію осіб, їх службу та професійну відповідність займає посадам, результативність їх роботи, відповідальність, знання нормативно-правової бази, поточних змін законодавства та ін.

Такий вид контролю буде сприяти більш ефективному управлінню установами та організаціями бюджетної сфери та забезпечить зниження рівня ризику виникнення помилок за результатами невірних прийнятих управлінських рішень.